

С. В. Іванов

здобувач

Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля,
кафедра правознавства
вул. Ватутіна, 1, Луганськ, 91034, Україна

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОСАДОВИХ ОСІБ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТІВ ТРУДОВОГО ПРАВА

В статті правовий статус посадової особи митної служби як суб'єкта трудового права розглядається, як визначений законодавством про працю стан посадової особи, що відображає її становище у взаємовідносинах із іншими суб'єктами трудового права. Розкрито зміст правового статусу посадової особи митної служби.

Ключові слова: правовий статус, посадові особи, митна служба України.

Правова держава потребує ефективного державного апарату, діяльність якого повністю спрямована на створення реальних умов для всебічного розвитку особи, покращення її матеріального і морального добробуту, захисту прав і законних інтересів і, на цій підставі, зміцнення економічних і правових основ держави та суспільства. Погоджуємось із В. І. Щербиню та І. В. Тулянцевою в тому, що ефективність діяльності посадових осіб митних органів України залежить від теоретично обґрунтованого і практично аргументованого закріплення в законодавстві їх правового статусу та правильного застосування в практиці цих норм, а також націленість суб'єктів на неухильне виконання вимог закону [1, с. 4]. В митних органах зайняті працівники, правовий статус яких визначається різними нормативно-правовими актами. Стаття 3 КЗпП України [2] закріплює загальне положення про те, що законодавство про працю регулює трудові відносини працівників усіх підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, виду діяльності та галузевої належності, а також осіб, які працюють за трудовим договором з фізичною особою. Із цього випливає, що будь-який громадянин, маючи статус працівника, підпадає під дію норм трудового законодавства. Але правовий статус працівника митних органів має свої особливості, які визначаються Митним кодексом України [3], Законом України «Про державну службу» [4] та трудовим законодавством.

Метою статті є визначення поняття та змісту правового статусу посадової особи митної служби.

Відповідно до ст. 407 Митного кодексу України посадовими особами митної служби України є працівники митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій, на яких цим Кодексом та іншими законами України покладено здійснення митної справи, організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і яким присвоєно спеціальні звання.

Всі суб'єкти трудового права, в тому числі і посадові особи митних органів, наділяються специфічною властивістю — правовим статусом. Термін «статус» походить від латинського «status» й означає становище, положення [5, с. 44].

Правовий статус — це визначений нормами права стан суб'єкта права, що відображає його становище у взаємовідносинах із іншими суб'єктами права. Ю. В. Карєва займає позицію, що за змістом поняття «правовий статус» слід розглядати з двох точок зору: 1) як нормативно-правовий статус, зміст якого передбачається нормами права; 2) як існуючий фактичний правовий статус, тобто реальне положення суб'єкта правовідносин у конкретних соціально-економічних умовах. На підставі чого робиться висновок, що під правовим статусом потрібно розуміти теоретичну конструкцію, яка поєднує нормативні характеристики, теоретичні уявлення і реальну практику реалізації правових настанов (приписів). При цьому, правовий статус особи слід відрізнити від моделі, оскільки остання являє собою ідеальне втілення характеристики широкого кола правових явищ, у той час як правовий статус характеризує тільки суб'єктів правовідносин [6, с. 20, 28].

С. М. Прилипко й О. М. Ярошенко переконливо доводять, що елементами змісту правового статусу є правосуб'єктність та юридичні права й обов'язки [7, с. 81, 82]. Інтерес, який сформувався, передує правам та обов'язкам незалежно від того, чи знаходить він пряме закріплення в законодавстві, чи просто підлягає правовому захисту державою, є категорією позаправовою або доправовою і виражається, головним чином, у загальних принципах законодавства. Не є елементом правового статусу і юридична відповідальність. Вона є вторинним щодо обов'язків елементом, адже без обов'язку нема відповідальності. Юридичні гарантії також не включаються до змісту правового статусу. Будучи переведеними у сферу права, гарантії набувають форми відповідних суб'єктивних прав того суб'єкта, функціонування якого вони забезпечують. Отже, з формально-юридичної точки зору, юридичні гарантії нічим не відрізняються від тих суб'єктивних прав суб'єкта трудового права, реалізацію яких вони покликані забезпечити. Більш того, провести чітку межу між власне суб'єктивними правами та суб'єктивними правами-гарантіями досить часто дуже складно, тому що одні і ті ж суб'єктивні права в одній сфері суспільних відносин, будучи гарантованими правами, в іншій сфері самі є гарантіями.

Таким чином, правовий статус посадової особи митної служби України як учасника трудових правовідносин — це комплекс її прав та обов'язків, встановлених законодавством, локальними актами і трудовим договором, що визначають її місце, позицію в суспільній організації праці, і базується на її зв'язку публічно- та приватно-правового характеру з митним органом, в силу якого вона виступає одночасно представником цієї структури з похідними від її компетенції повноваженнями та як громадянин з особистими правами та обов'язками у відповідності до правових установлень, що регулюють цей вид правовідносин.

Службовими особами митних органів можуть бути лише громадяни України, які за своїми діловими та моральними якостями, освітнім рівнем

і станом здоров'я здатні ефективно виконувати покладені на митні органи завдання [8]. Відповідно до ч. 1 ст. 412 Митного кодексу на службу до митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій приймаються громадяни України, які досягли 18-річного віку і здатні за своїми діловими і моральними якостями, освітнім рівнем і станом здоров'я виконувати завдання, покладені на митну службу України. У проекті змін до Митного кодексу України (законопроект від 12 травня 2011 р., № 8031-д) ця стаття доповнюється положенням про те, що прийняття на службу до митних органів здійснюється, як правило, на конкурсній основі.

При зарахуванні на службу до митних органів існують певні обмеження. Так, не можуть бути прийняті на службу до митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій особи, які мають судимість за вчинення умисного злочину. Забороняється спільна служба в одному митному органі (підрозділі) осіб, які є близькими родичами чи свояками (батьки, подружжя, брати, сестри, сини, дочки, а також брати, сестри, батьки та діти подружжя), якщо за службовим становищем один з них підлеглий або підконтрольний іншому.

Важливим елементом прийняття на службу посадових осіб митних органів є прийняття присяги та урочистого зобов'язання посадових осіб митної служби. За ст. 413 Митного кодексу України особи, які вперше зараховуються на посади державної служби у митних органах, спеціалізованих митних установах та організаціях, приймають Присягу державного службовця, про що робиться відповідний запис у трудовій книжці. Процедура прийняття урочистого зобов'язання визначається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі митної справи.

Повноваження посадових осіб митних органів визначають ті межі, в яких вони діють. Повноваження посадових осіб, взяті в цілому, можуть бути розділені на дві групи: (1) ті, які вони мають разом з іншими працівниками (право на отримання роботи, оплату праці за її кількістю і якістю та ін.), тобто основні права і обов'язки, і (2) ті, які надаються їм державою у зв'язку із заміщенням конкретної посади в державному органі [1, с. 7].

У загальному вигляді права посадових осіб митної служби визначені у ст. 11 Закону України «Про державну службу». За нею вони мають такі основні права: користуватися правами і свободами, які гарантуються громадянам України Конституцією і законами України; брати участь у розгляді питань і прийнятті в межах своїх повноважень рішень; одержувати від державних органів, підприємств, установ і організацій, органів місцевого і регіонального самоврядування необхідну інформацію з питань, що належать до їх компетенції; на повагу особистої гідності, справедливе і шанобливе ставлення до себе з боку керівників, співробітників і громадян; вимагати затвердження керівником чітко визначеного обсягу службових повноважень за посадою службовця; на оплату праці залежно від посади, яку він займає, рангу, який йому присвоюється, якості, досвіду та стажу роботи; безперешкодно ознайомлюватись з матеріалами, що стосуються проходження державної служби, в необхідних випадках давати особисті пояснення; на просування по службі з урахуванням кваліфікації та зді-

бностей, сумлінного виконання своїх службових обов'язків, участь у конкурсах на заміщення посад більш високої категорії; вимагати службового розслідування з метою зняття безпідставних, на думку службовців, звинувачень або підозри; на здорові, безпечні та належні для високоєфективної роботи умови праці; на соціальний та правовий захист відповідно до його статусу; захищати свої законні права та інтереси у вищестоящих державних органах та у судовому порядку. Однак, згідно із ст. 415 Митного кодексу посадові особи митної служби не мають права: займатися будь-якою підприємницькою діяльністю безпосередньо чи через посередників або підставних осіб, а також виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької, творчої діяльності та медичної практики); входити самостійно, через представника або підставних осіб до складу правління чи інших виконавчих органів підприємств, фінансових установ, господарських товариств тощо, організацій, спілок, об'єднань, кооперативів, що займаються підприємницькою діяльністю; бути повіреним третіх осіб у митних справах; використовувати своє службове становище для будь-якого не передбаченого законодавством України сприяння юридичним і фізичним особам у здійсненні ними зовнішньоекономічної та іншої підприємницької діяльності.

У той же час службові особи митних органів зобов'язані: неухильно дотримуватись вимог Конституції, Митного кодексу України, інших нормативних актів, що регламентують діяльність митних органів; активно захищати інтереси України, зберігати і примножувати її економічний потенціал, історичні та культурні цінності народу України; сумлінно, на високому професійному рівні виконувати службові обов'язки, накази та розпорядження безпосередніх і прямих начальників; підвищувати свої знання, вдосконалювати вміння та навички; постійно вдосконалювати роботу, пов'язану із здійсненням митного контролю, вести боротьбу з контрабандою та іншими порушеннями митних правил, виявляти при цьому ініціативність і наполегливість; не допускати порушень трудової дисципліни, а також вчинків, не сумісних зі статусом працівника митної служби, виявляти пильність, зберігати державну, службову та комерційну таємницю; ставитися з належною увагою до громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, бути нетерпимими до будь-яких порушень їхніх прав, законних інтересів, приниження честі й гідності.

Література

1. Щербина В. І., Тулянцева І. В. Правовий і соціальний захист працівників митних органів: Конспект лекцій. — Дніпропетровськ: Вид-во Акад. митн. служби України, 2008. — 73 с.
2. Кодекс законів про працю України: затв. Законом УРСР від 10.12.1971 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — Додаток до № 50. — Ст. 375.
3. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 38–39. — Ст. 288.
4. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р., № 3723-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 52. — Ст. 490.

5. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемчушенко (голова редкол.) та ін. — К.: Укр. енцикл., 2003. — Т. 5. — 736 с.
6. Карева Ю. В. Гражданско-правовой статус публичных образований // Юрист. — 2003. — № 5. — С. 20–29.
7. Прилипко С. М., Ярошенко О. М. Трудове право України: Підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Х.: ФІНН, 2009. — 728 с.
8. Про затвердження Положення про порядок і умови проходження служби в митних органах України: постанова Кабінету Міністрів України від 09.02.1993 р. № 97 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
9. Про внесення змін до Митного кодексу України: законопроект від 12.05.2011 р., № 8031-д // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

С. В. Иванов

Восточноукраинский национальный университет имени Владимира Даля,
кафедра правоведения
ул. Ватутина, 1, Луганск, 91034, Украина

**ПРАВОВОЙ СТАТУС ДОЛЖНОСТНЫХ ЛИЦ ТАМОЖЕННОЙ
СЛУЖБЫ УКРАИНЫ КАК СУБЪЕКТОВ ТРУДОВОГО ПРАВА**

Резюме

В статье правовой статус должностного лица таможенной службы как субъекта трудового права рассматривается как определённое законодательством о труде состояние должностного лица, которое отражает его положение во взаимоотношениях с другими субъектами трудового права. Раскрыто содержание правового статуса должностного лица таможенной службы.

Ключевые слова: правовой статус, должностные лица, таможенная служба Украины.

S. V. Ivanov

East Ukraine Volodymyr Dahl National University,
The Department of Jurisprudence
Vatutina str., 1, Lugansk, 91034, Ukraine

**LEGAL STATUS OF PUBLIC SERVANTS OF CUSTOM SERVICE
OF UKRAINE AS LABOUR LEGAL SUBJECTS**

Summary

In the article legal status of public servant of custom service as labour legal subject examined as certain a legislation about labour the state of public servant that reflects his position in mutual relations with other labour legal subjects. Maintenance of legal status of public servant of custom service is exposed.

Key words: legal status, public servants, custom service of Ukraine.